

Antikos pedagoginių idėjų recepcija dabarties edukacinėse erdvėse

VILIJA GRINCEVIČIENĖ

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Filosofijos ir politologijos katedra, Saulėtekio al. 11, LT-10223 Vilnius
El. paštas: politologija@vgtu.lt

JONAS GRINCEVIČIUS, ŠVITRIGAILĖ GRINCEVIČIENĖ

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, A. Mickevičiaus g. 9, LT-44307 Kaunas
El. paštas: jnsgrs@post.skynet.lt; svitrigaile@gmail.com

Straipsnyje bandoma atskleisti, kaip kintančiame šalies švietimo sistemos modelyje išryškėja antikos pedagoginė (didaktinė) mintis. Iškeliama didžioji tezė: dabarties edukacinėse erdvėse matyti antikos pedagoginių idėjų tąsa. Iš didžiosios išsirutulioja mažoji tezė: atkurtoje nepriklausomoje Lietuvoje gydytojų ir vaistininkų rengimo idėjos yra antikos gydytojų ugdymo idėjų tąsa. Remiantis moksliniais šaltiniais bei tekstais atskleidžiama, kad antikos pedagoginė mintis (Platono, Sokrato, Aristotelio, Pitagoro) ir gydytojų ugdymo pagrindinės idėjos (Hipokrato, Herofilo, Sorano, Galeno) tam tikra prasme yra išsaugotos ir integruotos dabarties edukacinėse erdvėse bei švietimo sistemą reglamentuojančiuose dokumentuose. Iš šių trijų šaltinių – antikos minties, dabartinės ugdymo paradigmos ir teisės normų – perspektyvos aptariamos bendrosios asmenybės ugdymo idėjos ir jų raiška specifinio (gydytojo bei vaistininko) parengimo atveju. Plėtojant Maceinos, Žilionio, Karčiauskienės, Balčiaus mintis galima išvada, kad antikos (graikų) *paideia*, nors ir buvo gana prieštaringa, siekė harmonijos ugdant asmenybę ir harmoningos asmenybės. Šių idėjų recepcija pasireiškė šiuolaikiniame mąstyme, t. y. konstruojant šalies švietimo modelį.

Raktažodžiai: pedagoginės idėjos, antika, ugdymas, recepcija, gydytojas

ĮVADAS

Antika, XVIII a. įsitvirtinusi sąvoka, apima senovės graikų ir romėnų tautų gyvavimo laikotarpį ir yra išskirtinai savita senovės epochos dalis. Senovės Graikija pagrįstai laikoma naujos kultūros lopšiu. Kaip teigia Maceina (1990: 441), graikai buvo pirmieji, kultūrinės kūrybos vyksmą, itin klestintį Rytuose, pasukę nauja linkme. Anot filosofo, tai atvėrė naują žmonių gyvenimo periodą, taip pat davė pradžią Europai (Maceina 1990: 441). Monumentalioji kūryba užleido vietą tokiai kūrybai, kurioje įsiviešpatauja vidinė harmonija ir grožis. Forma, dalių ir linijų harmonija tapo graikų kūrybos pamatu, o atskiras žmogus – objektu ir subjektu. Į žmogų (ne į žmonių masę) buvo žvelgiama kaip į kultūros kūrėją, jo savitumai, galios ir veiklos ypatumai akcentuojami asmenybės ugdymo procese (Pitagoras, 570–500 m. pr. Kr.; Sokratas, 469–399 m. pr. Kr.; Platonas, 427–347 m. pr. Kr.; Aristotelis, 384–322 m. pr. Kr.). Ši tradicija matoma ir profesionalų, ypač gydytojų, rengimo ideologijoje. Gydytojo parengimui senovės antikoje buvo skiriamas išskirtinis dėmesys – esminės idėjas iškėlė Hipokratas (460–370 m. pr. Kr.), Platonas, Aristotelis, Herofilas (apie 300 m. pr. Kr.), Soranas (II a. po Kr.), Galenas (II a. po Kr.).

Filosofinių krypčių įvairovė (epikūrizmas ir stoicizmas, platonizmas ir nominalizmas, sokratizmas, neopitagorizmas, neoplatonizmas, antropocentrizmas ir kt.) veikė to meto ir vėlesniųjų laikotarpių žmonijos mąstymą, gyvenimą, ugdymo turinį, tikslus ir uždavinius. Filosofinių krypčių kontekste kryptingai formavosi kiekvieno asmens požiūris į savąjį AŠ (savo psichinę ir fizinę sveikatą), akcentuojant jaunosios kartos ugdymo reikšmę, svarbą ir būtinumą, t. y. lygiagrečiai antropocentrizmo idėjai graikai išskėlė bei įtvirtino ir pedocentrizmo idėją, kuri buvo taikoma tiek bendrojo, tiek ir profesinio ugdymo metu.

Siekis būti tiek fiziškai, tiek dvasiškai, tiek socialiai visaverčiu asmeniu – **harmoninga asmenybe**, suformuotas antikoje, tebėra siekiamybė dabarties visuomenėje. Antikos mąstytojai akcentavo teorijos ir praktikos vienovės svarbą ugdyme. Anot jų, mokymo procesas turi vykti laisvai, be prievartos. Tai – žmogaus fizinių, protinių, dvasinių ir dorovinių jėgų tobulinimas. Graikas privalėjo mokėti ir gebėti kokybiškai veikti įvairiose gyvenimo erdvėse. Siauras, vienusiškas profesinis lavinimas netenkino to meto visuomenės poreikių: gydytojas turėjo gebėti formuluoti teorijas ir taikyti jas praktikoje diagnozuodamas ligą bei gamindamas vaistus. Tai reiškia, kad ir atskirų profesijų atstovai turėjo gebėti holistiškai mąstyti bei veikti skirtingų mokslų erdvėse (filosofijos, anatomijos, matematikos), nes ugdymo procese prioritetas buvo teikiamas ne tik žinioms, bet ir bendrųjų gebėjimų formavimui. Senovės Graikijoje mokymo dalykai buvo vertinami vienodai. *Kalokagathia* sąvoka įsivyravo visame ugdymo turinyje, graikai tikėjo mokymo ir lavinimo galia.

J. Vaitkevičius išskyrė penkis principus, kuriais buvo grindžiamas jaunosios kartos ugdymas senovės Graikijoje: ugdymo visuotinumą, savanoriškumą, visuomeniškumą, idėjiškumą, demokratiškumą (2001: 19–21). Galimas diskursas apie jų raišką pagrindiniuose dabarties švietimo ir mokslo sistemų kaitą reglamentuojančiuose dokumentuose: Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (1991 ir vėlesnėse redakcijose), Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme (2009), Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatyme (1994), Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (1997), Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatose bei mokslininkų darbuose (Maceina 1939; Karčiauskienė 1996; Balčius 2004; Žilionis 2005; Gudienė 2003; Kačerauskas 2010, 2011; Kanišauskas 2011; Schwarz 2010; Meyer-Drawe 2010; Eidukienė 2009). Ar dabarties demokratinėje visuomenėje, rengiant žmogų gyvenimui ir darbui, neapsilenkiame su pagrindine demokratijos principo idėja – vesti ugdytinį į tiesą, atrandamą jo paties? Sokrato tezė *Nosce te ipsum* (Pažink save) brėžia trajektoriją ugdymo proceso kaitos modeliui visose švietimo sistemos grandyse. Tereikia gebėti tai įžvelgti ir giliai apmąstyti.

Šio straipsnio didžioji tezė – dabarties edukacinėse erdvėse matyti antikos pedagoginių idėjų tąsa. Mažoji tezė išsirutulioja iš didžiosios – atkurtose nepriklausomos Lietuvos gydytojų ir vaistinininkų rengimo idėjose matyti antikos bendrųjų ir specializuotų (gydytojų) ugdymo idėjų recepcija.

Straipsnio taktika (mažosios tezės plėtotė) padiktuota strategijos (didžiosios tezės): pirmiausia bus aptariama antikos mąstytojų pedagoginių idėjų recepcija šalies švietimo sistemos kaitą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose ir mokslininkų darbuose, galiausiai – antikos kultūros kūrėjų keliamų uždavinių ir ugdymo turinio recepcija rengiant vienos seniausių profesijų atstovus – gydytojus ir vaistinininkus. Remiamasi laisvojo ugdymo paradigmos idėjomis bei ugdymo filosofija, grindžiama humanizmo ir progresyvizmo nuostatomis: kokybiškas ugdymas yra tas, kuris atitinka ugdytinio prigimtį ir poreikius, skatina tobulėti; ugdytinis – laisva, savarankiška, unikali asmenybė; ugdymo procesas vyksta teigiamą emocinį foną skleidžiančioje aplinkoje pozityviai bendraujant ir bendradarbiaujant ugdymo dalyviams.

ANTIKOS MĄSTYTOJŲ PEDAGOGINĖS IDĖJOS IR JŲ RECEPCIJA ŠVIETIMO SISTEMOJE

Naujų pedagoginių idėjų pradininku deramai laikomas Pitagoras – filosofas, matematikas, fizikas, pedagogas. Nors jo mokinių ir sekėjų veikalai neišliko, o pats Mąstytojas savo minčių neužrašinėdavo, remdamiesi įvairiais šaltiniais (vėlesniais laikais sukurtomis jo biografijomis) randame idėjų, kurių poveikis pasireiškia netiesioginiu dvasiniu kultūros perimamumu dabarties švietimo sistemoje. Manoma, kad Mąstytojas mokė savo mokinius tobulinti proto gabumus, ugdyti pastabumą, lavinti atmintį ir visur bei visada jausti saiką. Pretendentus į mokyklą Pitagoras atsirinkdavo testuodamas. Ši praktika prigijo rengiant gydytojus: būsimų mokinių testavimą prieš medicinos studijas taikė Hipokratas ir kitų kryptių medicinos mokyklos (Kudlien 1970). Pitagoras tyrė atmintį, dėmesį, proto aštrumą, gebėjimą iš žinomo atrasti nežinomą – taigi daug dėmesio buvo skiriama asmens intelekto gabumams. Pitagorininkai domėjosi ir ypač vertino muziką bei mediciną, į jų dermę žvelgė kaip į žmogaus sveikatinimo priemonę. Šiandien tai galima interpretuoti ir priimti kaip tarpdalykinės integracijos apraiškas ir ištakas.

Anot A. Maceinos, Pitagoras ugdymo istorijai svarbus trimis aspektais: a) jis aiškiai ir sąmoningai į ugdymo pagrindus įtraukė religiją, b) organiškai sujungė individualų ir visuomeninį ugdymo aspektus, c) į lavinimo sistemą įtraukė matematiką.

Manoma, kad Pitagorui priskiriamas ir posakis: *Amicus est alter Ego* (Draugas yra kitas Aš). Galimos skirtingos šio posakio interpretacijos, bet vienareikšmiai čia užkoduota pagarba kitam žmogui ir jo ugdymo(si) būtinybė. „Filosofas išvelgė ir apmąstė auklėjimo svarbą žmogaus ugdymo procese: jei nuo pat gimimo žmogus auklėjamas netinkamai, vienas jo amžiaus tarpsnis išstumia kitą. Todėl nuo pat mažens vaiką būtina auklėti gerą, saikingą ir dorą, tada didelė [tų savybių] dalis pereis į brandos amžių, ir jų samplaika nebus netinkama bei juokinga, kaip kartais pasitaiko“ (Dilytė 1991: 26). Ugdymo pradžios kuo ankstyvesniame amžiaus tarpsnyje idėja taikyta ir rengiant antikos gydytojus (Kudlien 1970).

Įsigilinus į tekstus, kurie atskleidžia Pitagoro arba jo šalininkų pažiūras akustikų auklėjimo atžvilgiu („su išpėjamoju reikia elgtis taip, kad jis jaustų spinduliuojančią meilę ir palankumą, nes tik tokiu atveju išpėjimas yra tinkamas ir naudingas“), galima traktuoti, kad Mąstytojo sukurtoje mokykloje (ratelyje) veikla rėmėsi humaniškumu, o tai yra vienas iš trijų Valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuostatose akcentuojamų principų (LR Seimas 2003). Humaniško idėjos ypač yra ryškios pedagogikos mokslininkų (J. Vabalo-Gudaičio, S. Šalkauskio, Vydūno, J. Laužiko, J. Vaitkevičiaus, B. Bitino ir kt.) darbuose, jos atsispindi ir pagrindiniuose dabarties švietimo sistemos pertvarką įteisinančiuose bei reglamentuojančiuose dokumentuose.

Vergovinė demokratija – taip galima vadinti Senovės Graikijoje susiklosčiusią visuomeninę santvarką, nes čia klasinės visuomenės sąlygomis reiškėsi demokratinės idėjos. Sokrato tezę *Nosce te ipsum* (Pažink save) įpareigojo visų laikų Pedagogą pažinti savo Mokinį, nes žmogaus pažinimas prasideda nuo savęs pažinimo. Ne veltui ugdytinio pažinimui, jo talento pastebėjimui netrūko dėmesio ir rengiant antikos laikų gydytoją (Kudlien 1970).

Mokinio pažinimo problema tebesprendžiama rengiant pedagogus dabarties mokyklai: kad ugdymo procesas neįmanomas nepažįstant paties mokinio, sutinka filosofai, pedagogai, psichologai, sociologai. Išskirtinį dėmesį mokinio pažinimui skyrė mokslininkai S. Šalkauskis (1933), J. Laužikas (1993), J. Vaitkevičius (1995). Mokinio pažinimo problema gana ryški visame ugdymo proceso kaitos modelyje (visuose švietimo lygmenyse ir mokyklų tipuose), nes, anot J. Laužiko, tobulinant mokyklos darbą ir siekiant sėkmingiau ugdyti asmenybę, svarbesnėmis tampa mokinių individualybės pažinimo ir individualaus

priėjimo prie mokinių, taip pat mokymo individualizavimo ir diferencijavimo problemos (1993: 321).

Sokrato metodas – ryškiausias demokratijos pasireiškimas ugdymo(si) procese. Šio metodo pagrindas – pedagogas euristinio pokalbio metu nukreipia mokinį į tiesą, atrandamą jo paties. Mokytojas tik padeda mokiniui. Po trijų sėkmingai įveiktų metodo tarpinių priartėjama prie aukštesnio žinojimo gimimo. Anot Maceinos, modernioji pedagogika, ugdyme pabrėždama vadinamąjį „vaisingąjį momentą“ ir ugdytojo darbą laikydama tik kaip parengiamąjį šitam momentui atrasti, kaip tik eina Sokrato pramintu keliu (Maceina 1990: 493). Tai, kad euristinis pokalbis kaip mokymo metodas minimas visuose dabarties švietimo lygmenyse ir skirtingose mokyklose dirbančių pedagogų, leidžia interpretuoti humaniškumo ir demokratiškumo principais grindžiamus ugdymo dalyvių bei ugdymo veikėjų tarpusavio santykius.

Remiantis liudytojų – Platono ir Ksenofonto – mintimis (jos dažnai prieštarauja viena kitai) apie Sokrato veiklą, galima teigti, kad Mąstytojas nurodė graikams refleksijos erdves: *Scio, nihil scio* (žmogus žino, kad jis nieko nežino). Į tai galima žvelgti kaip į kritinį-analitinį mąstymą ugdančio modelio vienos iš sudėtinių dalių prototipą.

Į Platono nuostatą, kad mokiniu galėjo tapti tik asmuo, turintis specialų talentą (*physis*), jis tartum dirva, į kurią mokytojas sės sėklą (Kudlien 1970), galima žvelgti kaip į motyvacinio testo ar pokalbio, taikomo šalies ugdymo institucijoje atrenkant pretendentes (būsimuosius pedagogus, medikus), apraiškas ir ištakas. Mąstytojas patarė mokyti vaikus be prievartos, naudojant žaidimą kaip metodą: „tuomet pamatysi ir kiekvieno palinkimus“. Šios Platono idėjos recepcija akivaizdi dabarties švietimo sistemoje: pažinti mokinį svarbu ne tik siekiant individualizuoti bei diferencijuoti ugdymo procesą, bet ir atskleidžiant individualius talentus – asmens specialiuosius poreikius, pašaukimą vienai ar kitai profesijai. Taigi Platonas pasuko pedagogiką profesinio lavinimo kryptimi.

Aristotelio idėja, kad ugdymas turi būti daugiau bendrojo negu profesinio-specialiojo pobūdžio, šiuo atveju oponavo Platono pedagoginei minčiai. Tačiau kita Mąstytojo idėja, kad ugdymas turi būti viešas, vėl tarsi suliejo Platono ir Aristotelio pedagogines mintis: „išsiugdymas yra žmogaus papuošalas“.

ANTI-KOS MĄSTYTOJŲ IDĖJOS IR JŲ RECEPCIJA RENGIAN-T GYDYTOJUS BEI VAISTI-NINKUS

Sveikata yra suprantama kaip asmeninis gėris ir visuomeninė vertybė, todėl sveikatos apsaugos specialistų rengimas visais laikais buvo vykdomas laikantis tam tikrų kokybės standartų, o gydytojo asmenybei keliami dideli reikalavimai. Antikoje kūrėsi skirtingas metodikas, mokymo modelius bei idėjas įgyvendinančios gydytojus rengiančios mokyklos: empiricistų, herofilų-erasistratikų, metodistų (Asklepiadų įtaka). Rengiant antikos gydytojus vadovautasi bendrosiomis asmenybės ugdymo idėjomis, kurias suformulavo Platonas, Pitagoras, Aristotelis, jos išgrynintos specifinėje profesionalių gydytojų ugdymo erdvėje (Hipokratas, Galenas, Herofilas). Platono ir Aristotelio mokinio koncepcija buvo taikoma ir būsimiems gydytojams: jie nebuvo laikomi *tabula rasa*, pripažintas įgimtas talentas, ugdymo pradžia ankstyvame gyvenimo tarpsnyje, taip pat atsižvelgta į asmens fizinę ir dvasinę dermę.

Mokinio pažinimo ir atrankos pagal tam tikrus kriterijus idėjų, išgrynintų Sokrato, Pitagoro apmąstymuose, tąsa atpažįstama Sorano (II a. po Kr.) pasisakymuose. Jo nuomone, būsimasis gydytojas turi turėti tam tikrų gamtamokslių, gramatikos, retorikos, matematikos žinių (Kudlien 1970). Ši būsimos medicinos studento koncepcija yra ir dabarties gydytojų bei

vaistininų priėmimo į aukštąsias mokyklas reikalavimuose. Analizuojant Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto ir Lietuvos sveikatos mokslų universiteto priėmimo į medicinos ir farmacijos fakultetus reikalavimus matyti, kad būsimi studentai turi turėti tam tikrą gamtos mokslų (biologijos ir chemijos), matematikos, gimtosios kalbos (lietuvių kalbos) žinių kiekį. Ta pati nuostata išlaikoma ir priimant sprendimus dėl gydytojų specializacijos: į tam tikrą specializaciją studentai priimami tik įvertinus jų kompetencijos lygį.

Aristotelio ir Pitagoro idėjos, kuriose atsiskleidžia siekis ugdyti ne specializuotą, o įvairiapusiškai išlavintą asmenybę, pritaikytos ir antikos gydytojų ugdymo procese – siekta suformuoti racionaliai mąstančią, harmoningą ir įvairiapusiškai išprususią asmenybę. Kas yra tas išsimokslinęs gydytojas ir vaistininkas? Anot Aristotelio, jis privalo išmanyti dalykus, susijusius su žmogaus biologija. Herofilo ir Erasistrato sekėjai sukonkretino šį siekinį ir sureikšmino anatomiją, ypač gydytojo išsilavinimo teorinius anatomijos pagrindus. Hipokrato sekėjai irgi suvokė anatomiją kaip tolesnio ligos pažinimo ir gydymo taktikos parinkimo pagrindą. Anot Hipokrato mokyklos chirurgo ir *De articulis* autoriaus, „pirmiausia tu turi žinoti anatominę stuburo struktūrą (*physis*), jo sandarą, nes tai gali būti svarbu daugelio ligų atveju“ (Kudlien 1970). Anatomijos, kaip pamatinės disciplinos, sampratos idėja matyti dabarties gydytojų bei vaistininų ugdymo programose.

Įvairiapusis išsilavinimas neįmanomas apsiribojus tik specifinėmis žiniomis. Dauguma antikos mąstytojų vertino filosofijos mokslo naudą bendram asmenybės išprusimui. Ši idėja buvo ir gydytojų ugdymo koncepcijos dalis. Į Hipokrato nuostatą, kad gydytojas negali būti tiesiog amatininkas, o medicinos (pvz., anatomijos, fiziologijos) žinių bagažas nėra galutinis gydytojų ugdymo tikslas (Kudlien 1970), galima žvelgti kaip į bendrosios holizmo teorijos tąsą. Analizuojant gydytojo ugdymo turinį matyti, kad įvairių sričių žinios suvokiamos kaip medicininio išsilavinimo dalis, tačiau šių žinių reikia tiek, kad jos padėtų suvokti procesus teoriškai ir pritaikyti žinias praktiškai. Panašiai suprantama ir filosofijos svarba gydytojo išsilavinimui. Galenas, Platonas, Aristotelis manė, kad gydytojas, žinodamas *physis*, turi panaudoti ir filosofines žinias medicinoje, taigi jis turi būti *charieis iatros*, bet ne filosofas (*logiatros*), diskutuojantis medicininėmis temomis (Kudlien 1970). Panaši tradicija tęsiama rengiant gydytojus bei vaistininus VU ir LSMU – jiems dėstomas filosofijos įvadas.

Kalokagathia koncepcija yra akivaizdi antikos medikų ugdymo idėjų dalis: antikos mąstytojai (gydytojai) bandė nusakyti sveikatos priežiūros specialisto socialinio įvaizdžio esminius bruožus ir reikalavimus jo asmenybei.

Skirtingų krypčių mokyklose būsimi gydytojai buvo mokomi deontologijos įvado. Anot F. Kudlien (1970), apie tai kalbama antikos knygų įvadinuose skyriuose (Pneumatisto Herodoto *Gydytojo*, Hipokrato *Corpus Hippocraticum* ir kitų autorių). Šiuolaikiniai būsimi gydytojai ir vaistinininkai išklauso medicinos / farmacijos etikos kursus. Hipokratas įvedė priešaišką studijas baigusiems absolventams (Šuopis, Starkus 1975), kurioje išdėstyti gydytojo elgesio standartai. Šiuolaikiniai medicinos studijų absolventai, išlaikant tradiciją ir sekant minėta idėja – *primum non nocere* (pirmiausiai nepakenkite), duoda gydytojo įžadą (modifikuotą pasižadėjimą) pagal Ženevos deklaraciją (*The World Medical Association* 1948). Taigi tam tikros dorovinės normos, tapatinamos su sveikatinimo veikla užsiimančių specialistų asmenybėmis, buvo suformuotos antikos laikotarpiu; pritaikytos modernios visuomenės poreikiams ir ne daug tepakitusios jos yra internalizuotos šiuolaikinio sociumo. Sveikatos priežiūros specialistas tapatinamas su kilnumu, rūpinimusi ligoniu, aukšta morale. Šias savybes siekiama ugdyti sveikatos priežiūros specialistų rengimo metu.

Holistinio, harmoningo asmenybės ugdymo idėja buvo antikos gydytojų rengimo siekiamybė, kurią nebuvo lengva įgyvendinti – konkuravo skirtingos ideologijos, sureikšminančios teoriją arba praktiką. Gydytojas be praktikos yra tik teoretikas, negalintis veikti realiame laike ir suprasti individualaus ligos atvejo kaitos. Šia idėja buvo grįsta empiricistų gydytojų ugdymo sistema: medicina studijuotina siekiant įgyti atitinkamų įgūdžių ir patirties *ad hoc* gydant pacientą (Kudlien 1970). Tuo tarpu herofilininkai labiau vertino teorinius dalykus. Anot Aristotelio, svarbu išmanyti teoriją: „Iš knygų (*syngammata*) tu tikrai netapsi gydytoju. Knygų rašytojai siekia aprašyti ne tik vaistus, bet ir bendrus bei specialiuosius terapijos metodus, atsižvelgdami į individualius atvejus. Tai naudinga patyrusiam vyrui, bet nemokytas negaus iš to naudos“ (Kudlien 1970). Kompromisą pasiūlė Galenas: neneigdamas praktikos svarbos jis pritaikė bendruosius ugdymo principus ir pateikė teorijas taip suprantamai, kad jas galėtų suprasti ir asmuo be medicininio išsilavinimo. Šios pedagoginės idėjos tęsiamos ir rengiant dabarties gydytojus bei vaistininkus. Patologinės anatomijos, patologinės fiziologijos studijos, taip pat klinikinė praktika padeda empiricistams stebėti ir suprasti pacientą bei jame vykstančius procesus *ad hoc* arba remiantis surinkta konkretaus ligonio anamneze (ligos istorija). Tiek teorinės disciplinos, rengiančios specialistus pamatyti ligos požymius ir bendrauti su pacientu, tiek praktika vaistinėje ar gydymo įstaigoje (LR sveikatos apsaugos ministerija 2003) yra natūrali empiricistų ir herofilininkų taikytų metodikų adaptacija dabartiniame sveikatos priežiūros specialistų rengimo modelyje. Taigi iš pirmo žvilgsnio atrodytų tarpusavyje nederančios antikos gydytojų rengimo metodikos, siekiančios įdiegti ugdytiniui skirtingus gebėjimus ir mąstymo būdą, yra darniai įsikorporavusios į šiuolaikines sveikatos priežiūros specialistų rengimo programas, kurios ugdo tiek teorinį sveikatinimo srities specialistų žinių lygį, tiek praktinius įgūdžius.

Antikos gydytojų ugdymo idėjų recepcija yra akivaizdi dabarties sveikatos priežiūros specialistų rengimo sampratoje: tradicijai vystantis kartu su žmonijos civilizacija, kertiniai principai išliko. Kintant gydytojo sampratai, profesija diferencijavosi į keletą skirtingų specialybių (pvz., šeimos gydytojo, visuomenės sveikatos specialisto, reabilitologo), o kintanti realybė skatino naujų specializacijų atsiradimą (pvz., genetiko) ir senųjų transformaciją (pvz., barzdaskučių-chirurgų). Antikoje gydytojo sąvoka apėmė ir ligų diagnostiką, ir gydymo paskyrimą, ir vaisto parinkimą bei gamybos funkcijas, tuo tarpu modernioje visuomenėje vieni specialistai nustato ligą ir nusprendžia, kokią gydymo taktiką naudoti (gydytojai), kiti konsultuoja vaistų parinkimo klausimais, išmano apie receptūras ir vaistų gamybą (vaistininkai). Tačiau abiejų specialybių ugdymo šaknys yra tos pačios ir paremtos tomis pačiomis antikoje susiformavusiomis sveikatinimo veikla užsiimančių specialistų ugdymo idėjomis.

IŠVADOS

Remiantis antikos mąstytojų pedagoginėmis idėjomis, galima teigti, kad antikoje (Senovės Graikijoje) ugdymas buvo bendrinio (vienas bendrasis lavinimas – svarbiau mokytis, negu išmokti), visuotinio (išugdyti visas prigimties galias) ir asmeninio pobūdžio (tik ugdymas gali suteikti žmogui amžinas vertybes); graikiškoji *paideia* siekė harmonijos asmenybės ugdyme ir harmoningos asmenybės.

Dabarties edukacinėse erdvėse matyti antikos pedagoginės minties recepcija: žmogaus pripažinimas didžiausia vertybe, visuotinio mokymo idėja, atranka profesiniam rengimui (pedagogų, gydytojų), mokinio pažinimo problema, humaniškumo ir demokratiškumo idėjų raiška ugdymo procese. Mokymo individualizavimo ir diferencijavimo problemos aktuali-

zuojamos mokslininkų darbuose ir švietimo sistemos kaitą reglamentuojančiuose dokumentuose. Galima teigti, kad šiandienos sociume (ugdymo sistemoje) antikos įtaka reiškiasi netiesiogiai perimant dvasinę kultūrą, idėjas, metodus.

Gauta 2011 09 09
Priimta 2011 09 22

Literatūra

1. *Antikos pedagogai. Pedagoginiai raštai*. 1991. Sud. D. Dilytė. Vilnius: Šviesa, 26.
2. Balčius, J. 2004. *Dorovinis asmenybės ugdymas Antikos filosofijoje* (mokomasis-metodinis leidinys). Vilnius: VPU.
3. Bitinas, B. 2000. *Ugdymo filosofija*. Vilnius: Enciklopedija.
4. Eidukienė, D. 2009. *Logika*. Vilnius: Parama.
5. Gudienė, V. 2003. *Farmacijos istorijos ištakos*. Kaunas: KMU.
6. Kačerauskas, T. 2010. "Education of coexistence as *technē tou biou*", *Santalka* 18(3): 31–39.
7. Kačerauskas, T. 2011. „Kūrybos regionai tarp individo ir bendrijos“, *Santalka: filosofija, komunikacija* 19(1): 54–61.
8. Kaniškauskas, S. 2011. „Autopoiesis kaip savikūra ir kūrybos ištakos“, *Santalka: filosofija, komunikacija* 19(1): 45–53.
9. Kudlien, F. 1970. "Medical education in classical Antiquity", in *History of Medical Education*, ed. C. D. O'Malley. Los Angeles: University of California press, 3–37.
10. Laužikas, J. 1993. *Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa, 321–504.
11. LR Seimas. 1994. Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymas. 1994 m. liepos 19 d. Nr. I-552, *Valstybės žinios* 63-1231.
12. LR Seimas. 1991. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 1991 m. birželio 25 d. Nr. I-1489, *Valstybės žinios* 23-593.
13. LR Seimas. 2003. *Dėl valstybinės švietimo strategijos 2003–2012 m. nuosatų. 2003 m. liepos 4 d. Nr. IX – 1700*. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt>
14. LR Seimas. 2009. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. 2009 m. balandžio 30 d. Nr. XI-242, *Valstybės žinios* 54-2140.
15. LR Švietimo ir mokslo ministerija. 1997. *Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos*. Vilnius: Leidybos centras.
16. LR Sveikatos apsaugos ministerija. 2003. „Dėl minimalių gydytojų, gydytojų odontologų, bendrosios praktikos slaugytojų, akušerių ir vaistininčių rengimo reikalavimų“. 2003 m. balandžio 11 d. Nr. ISAK-480/V-210“, *Valstybės žinios* 41-1896.
17. Maceina, A. 1990. *Pedagoginiai raštai*. Vilnius: Šviesa.
18. Meyer-Drawe, K. 2010. "Zur Erfahrung des Lernens. Eine phenomenologische Skizze", *Santalka* 18(3): 6–17.
19. Schwarz, E. 2010. "Selfhood and self-esteem. A phenomenological critique of an educational and psychological concept", *Santalka* 18(3): 53–63.
20. Šalkauskis, S. 1933. *Lietuvių tauta ir jos ugdymas*. Kaunas: Sakalas
21. Šuopis, A.; Starkus, J. 1975. *Lingua latina medica*. Vilnius: Mokslas.
22. The World Medical Association. 1948. *Physician's Oath*. Declaration of Geneva. Prieiga per internetą: <http://www.mma.org.my/Portals/0/Declaration%20of%20Geneva.pdf>
23. Vaitkevičius, J. 1995. *Socialinės pedagogikos pagrindai*. Vilnius: Egalda.
24. Vaitkevičius, J. 2001. *Istorinė (lyginamoji) didaktika*. Vilnius: VPU, 19–21.
25. Vydūnas, Pečkus, K.; Karčiauskienė, M. 1996. *Lietuvos pedagogikos istorijos chrestomatija*. Vilnius: VPU.
26. Žilionis, J. 2005. „Antikos *paideia*: požiūris į asmenybės ugdymą“, *Problemos* 67: 118–123.

Reception of ancient pedagogical ideas in contemporary education

Summary

The article deals with the role of ancient pedagogical (didactic) thought in developing the Lithuanian education system model. The major thesis is as follows: the contemporary educational ideas are continuations of ancient educational thoughts. The minor thesis follows from the major one: the ideas of physician and pharmacist education in Lithuania (after the restoration of independence) follow the antique pedagogical thoughts. According to scientific sources and publications, the ideas of ancient thinkers (Plato, Socrates, Pythagoras, Aristotle) and the educational ideas of professional physicians (Hippocrates, Herophilos, Soranus, Galen) are preserved and integrated in the field of contemporary education and in the education system legislation. Considering the perspective of these three sources (ancient thoughts, contemporary education paradigm and education regulation), the issues of human education in general and in a specific (physician / pharmacist) case are analysed. Developing the ideas of Maceina, Žilionis, Karčiauskienė, Balčius, it could be summarized that, despite being controversial, the Greek paideia aimed at harmony in education and harmonious personality. The reception of this idea is observed in contemporary thinking, i. e. in the construction of the national education model.

Key words: pedagogical ideas, antiquity, education, reception, physician